

11. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

2. ÜNİTE: HİKÂYE

Hikâye (Öykü)

Yaşanmış veya yaşanabilir bir olayı veya durumu zaman, mekân ve kişilere bağlı olarak okuyucuda estetik zevk uyandıracak biçimde ele alan ve kurmaca bir yapıyla okuyucuya sunan metinlere **hikâye** denir.

Hikâyenin Özellikleri

- Gerçek ya da gerçeğe uygun **olay veya durumlar** ele alınır.
- **Kişi, yer ve zaman** öğelerine bağlı olarak anlatılır.
- Romana göre **kısa** edebi bir türdür.
- Bu türün yapı unsurları dar kapsamlı olarak ele alınır.
- Hikâyelerde genellikle kısa cümleler kullanılır.
- **Olay ve durum hikâyesi** olarak ikiye ayrılır.
- Her hikâyede bir **anlatıcı** bulunur.
- Hikâyeler bir **çatışma** üzerine kurgulanır.
- Hikâyelerde iç konuşma, iç çözümleme ve bilinç akışı gibi teknikler kullanılır.
- İtalyan yazar **Boccaccio** tarafından yazılan “**Decameron**” adlı eser türün ilk örneği olarak kabul edilir.

Hikâyenin Yapı Unsurları

Kişi, olay ya da durum, mekân (yer-çevre) ve zaman olmak üzere hikâyede **dört yapı unsuru** bulunmaktadır.

1. Olay

- Anlatmaya bağlı türlerdeki en önemli öğelerden biridir.
- Hikâyelerde olay **kurmaca bir gerçeklik** şeklinde sunulur.

- Yaşanmış ya da yanabilecek bir durumun kurgulanarak okuyucuya yeniden aktarılmasıdır.
- Hikâyelerde olay birden fazla olabilir. Bu olayların mantıklı bir ilişki çerçevesinde bir araya getirilerek oluşturulması gerekir.
- Bu kapsamda, hikâyenin ana ekseninde yer alan bir olayın çevresinde neden-sonuç ilişkisine bağlı kalarak birden fazla olayın bir araya gelerek oluşturduğu kurguya **olay örgüsü** denir.
- **Kurmaca gerçeklik:** Olay eksenli metinlerde yaşanmış ya da yanabilecek bir olayın yazar tarafından yeniden kurgulanarak aktarılmasına **kurmaca gerçeklik** denir.

2. Kişiler

- Hikâyelerde olay veya durumların yaşanmasını sağlayan unsurlardır.
- Hikâyelerde kişi sayısı az olup bu kişilerin ruhsal ve fiziksel özelliklerine fazla yer verilmez.
- Ayrıca hikâyelerde yer alan kişiler her zaman insanlar arasından seçilmeyebilir. Bazen de insan dışındaki canlı-cansız varlıklar hikâyelerin kişisi olabilirler.
- Bu tür metinlerde iki tür kişi vardır:
 1. **Tip:** Toplumsal boyutu olan, benzerlerinin özelliklerini kendi üzerinde taşıyan kişilerdir. Özellikleri açısından toplumu temsil ederler.
 2. **Karakter:** Ayırt edici, değişken özellikleri olan, kendine özgü karakteristik özelliklere sahip, sadece kendini temsil eden kişilerdir.

3. Zaman

- Çoğu hikâyelerde zaman direk verilmez, sezdirilerek verilmeye çalışılır.
- Bazı hikâyelerde ise, olayın başlaması, gelişmesi ve belli bir sonla bulunması belirlenmiş bir zaman diliminde gerçekleşir.
- Bazı hikâyelerde ise zamansal sınırlama olmadan geriye dönüşler veya ileriye sıçrayışlar da görülebilir.

4. Mekân (Yer – Çevre)

- Olayın gerçekleştiği yer veya çevredir. Hikâyelerde her olay belli bir mekânda geçer.
- Hikâyelerde mekân tasvirleri olayın akışı içinde fazla uzatılmadan aktarılır ve mekânda değişiklik olsa da tasvirler fazla uzatılmaz.

Anlatıcı ve Anlatıcının Bakış Açıları

Anlatıcı: Olay örgüsüyle oluşan edebi metinlerde okura olayı aktaran kişidir. Anlatıcı eseri yazan kişi değildir. Eseri yazan gerçek kişidir. Edebi metinlerde olayı aktaran ise hayali kişidir.

Edebi metinlerde olay birinci kişi (**ben**) veya üçüncü kişi (**o**) ağzından aktarılır.

Anlatım üç bakış açısıyla aktarılır:

1. Hâkim (İlahi - Tanrısal) bakış açısı:

- Anlatıcı kendisinden bahsetmez.
- 3. tekil kişiyi (o) kullanır.
- Anlatıcı bu bakış açısında her şeyi bilir.
- Anlatıcı her zamanda ve her yerdedir.
- Olayı ve eserlerdeki kahramanları her yönüyle bilir.
- Olayın psikolojik yönünü iyi tahlil eder. Kahramanların duygu ve düşüncelerini, akıllarından geçen her şeyi bilir.

Önemli: İnsanın aklından geçen ne varsa anlatıcı bunu aktarıyorsa bu kesinlikle **hâkim bakış açısıyla** yazılmıştır.

2. Kahraman bakış açısı

- Anlatıcı olayın kahramanıdır.
- Olaylar başkarakterin ağzıyla anlatılır.
- Anlatıcı görüp yaşadıklarını anlatır. Bunun dışına çıkamaz. Bundan dolayı da anlattıkları sınırlıdır.
- Anlatıcı bu tarz hikâyelerde sadece duyulan, görülen, yaşanan ve bilinen olaylardan bahsedebilir.

3. Gözlemci bakış açısı (Kameraman)

- Olayların kamera sessizliğinde anlatılmasıdır.
- Olaylara müdahale etmez.
- Olaylarda taraf tutmaz.
- Etrafında olup bitenleri bir kamera gibi izler.
- Tarafsız bir tutumla gördüklerini okura anlatır.

HİKÂYE TÜRLERİ

Olay Hikâyesi (Maupassant Tarzı Hikâye)

1. İlk örneklerini Fransız yazar Guy de Maupassant vermiştir.
2. Olay örgüsü; kişi, zaman ve mekâna bağlıdır.
3. Önce gerilimin arttığı bu hikâye türünde gözlem son derece önemlidir.
4. Bu hikâyeler çarpıcı bir sonla olaylar çözüme kavuşturulur.
5. Olay hikâyesi; serim, düğüm ve çözüm bölümünden oluşur.

Serim: Olayın geçtiği yeri, zamanı ve kişilerinin betimlendiği bölümdür.

Düğüm: Olayın neden-sonuç ilişkisine bağlı olarak geliştiği ve merak unsurunun zirveye çıktığı bölümdür.

Çözüm: Merak edilen soruların çözüm bulunduğu, merak unsurunun giderildiği bölümdür.

ÖNEMLİ: Olay hikâyesinin Türk edebiyatındaki kurucusu **Ömer Seyfettin**'dir. Diğer önemli temsilcileri: Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sabahattin Ali...

Durum Hikâyesi (Çehov Tarzı Hikâye)

1. İlk örneklerini Rus yazar **Anton Çehov** vermiştir.
2. Günlük yaşamdan bir insanlık durumu anlatılır.
3. Olay hikâyesindeki gibi serim, düğüm, çözüm bölümleri bulunmaz.
4. Bu tarz hikâyelerde zaman ve mekân belirsiz olabilir.
5. Bu hikâyelerde zaman, mekân ve kahramanların yaşamları sezdirme yoluyla verilmeye çalışılır.
6. Olay değil, tema önemlidir.
7. Durum hikâyesinde amaç; insanların davranışları, düşünceleri, ikili ilişkileri karşısında gösterdiği tepkiyi göstermektir.

ÖNEMLİ: Durum hikâyesinin Türk edebiyatında iki önemli temsilcisi vardır: **Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esenal.**

Olay Hikâyesi ile Durum Hikâyesi Arasındaki Farklar

Olay Hikâyesi	Durum Hikâyesi
Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.	Bu bölümler bulunmaz.
Ağırlık noktası olaydır.	Ağırlık noktası durumdur.
Merak ögesi canlı tutulmuştur.	Merak ögesi geri plandadır.
Şaşırtıcı, beklenmedik bir sonla biter.	Bitmemişlik duygusu söz konusudur.
Hareket ön plandadır.	Durağan bir akış vardır.
Genellikle Öyküleyici anlatım kullanılır.	Psikolojik tahliller geniş yer tutar.

Hikâyenin Dünya Edebiyatındaki Gelişimi

- ✓ Hikâye türü çok eskilere dayansa da bugünkü anlamda hikâyenin ilk örnekleri **İtalya**'da görülmektedir.
- ✓ 14. yüzyılda yaşayan İtalyan yazar **Boccaccio**'nun **Decameron** adlı eseri hikâye türünün ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Bu eser o yıllarda görülen bir salgın hastalık sırasında yazılmaya başlanmıştır.
- ✓ Hikâye türünün asıl gelişimi 19. yüzyıla dayanır. Bu dönemde görülen romantizm ve realizm akımlarının etkisiyle hikâye karakteristik özelliklerine ulaşarak modern bir hal almaya başlar.
- ✓ 19. yüzyıldan başlayarak hikâye türünde birçok eser kaleme alınır. Bununla birlikte bu tür kendisine **olay hikâyesi** ve **durum hikâyesi** olmak üzere iki yön çizer.
- ✓ Dünya edebiyatında olay hikâyesinin (klasik hikâye) kurucusu **Guy de Maupassant** 'tır. Bu tür hikâyeye Maupassant tarzı hikâye de denilmiştir.
- ✓ Dünya edebiyatında durum (kesit) hikâyesinin kurucu **Anton Çehov** olup Çehov tarzı hikâye olarak da adlandırılmıştır.

Hikâyenin Türk Edebiyatındaki Gelişimi

- ✓ Hikâye anlayışı her ne kadar eskilere dayansa da Batılı anlamda Türk hikâyesi **Tanzimat** ile birlikte edebiyatımıza girmiştir.
- ✓ Bu dönemden önce halk hikâyeleri, masallar, divan şiirindeki olay merkezli mesneviler, meddah hikâyeleri bu türün yerine kullanılmıştı.
- ✓ Tanzimat Dönemi'nde Batılı anlamda hikâyeciliğin gelişmesiyle birlikte bu türe olan ilgi de hızla artmıştır.
- ✓ İlk dönemde yaşanan teknik kusurlar özellikle **Servetifünun** döneminde giderilmiş ve Batılı hikâye örnekleri kaleme alınmaya başlamıştır.
- **İlk hikâye örneği:** Ahmet Mithat Efendi – Letaif-i Rivayat ve Küssadan Hisse
- **Batılı İlk Hikâye Örneği:** Samipaşazade Sezai – Küçük Şeyler

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE (1923 - 1940)

- Özellikle Milli Edebiyat Dönemi'nde Ömer Seyfettin ile yaygınlaşan hikâyecilik anlayışı bu dönemde giderek hızlanmış ve hikâyecilik ayrı bir tür olarak ele alınmaya başlanmıştır.
- Cumhuriyet'in ilk yıllarında ağırlıklı olarak **olay hikâyesi** işlense de özellikle **Memduh Şevket Esenal**'la başlayan ve **Sait Faik Abasıyanık**'la devam eden **durum hikâyeleri** tarzında da eserler kaleme alınmaya başlanmıştır.
- **Kurtuluş Savaşı**'nın etkilerinin devam ettiği bu dönemde roman türünde eserler kaleme alan birçok Milli Edebiyat sanatçısı da bu dönemde hem roman hem de hikâye türünde eserler yazmaya devam etmişlerdir.
- Bu dönemde **Halide Edip Adıvar**, **Yakup Kadri Karaosmanoğlu** ve **Reşat Nuri Güntekin** bu türün gelişimine katkıda bulunmuşlardır.
- 1923 – 1940 yıllarında toplumu etkilemek amacıyla birçok nitelikli hikâyeler kaleme alınmıştır.
- Bu dönemde Kenan Hulusi Koray, Sadri Ertem, Sabahattin Ali ve Sait Faik Abasıyanık gibi yazarlar hikâyeye yönelerek **"Sanat, toplum içindir."** anlayışına uygun eserler kaleme almışlardır.
- Gözleme ve gerçekliğe dayalı bu eserlerle birlikte hikâyecilik Türk edebiyatında önemli bir yere taşınmıştır.

Cumhuriyet Dönemi (1923 – 1940 Arası)

Hikâye Yazarları

- Halide Edip Adıvar
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu
- Reşat Nuri Güntekin
- Kenan Hulusi Koray
- Sadri Ertem
- Sabahattin Ali
- Sait Faik Abasıyanık
- Memduh Şevket Esenal

Reşat Nuri Güntekin (1889 – 1956)

- Milli Edebiyat ile başlayan Cumhuriyet Dönemi'nde de devam eden bir yazarlık hikâyesi olan Reşat Nuri, toplumcu yönü ağır basan bir sanatçıdır.
- Roman, hikâye ve tiyatro türüyle ilgili önemli eserler kaleme almıştır.
- Türkçeyi son derece güzel kullanmış, etkili bir üslupla eserlerini kaleme almıştır.
- Bulunduğu görevlerden dolayı gittiği **Anadolu'yu ve Anadolu insanını** yakından tanımış ve onları eserlerine konu edinmiştir.
- Eserlerinde gözlemediği Anadolu insanın sorunlarına değinerek bu sorunlara çözüm aramıştır.

Önemli Eserleri

Roman: Çalığışu, Gizli El, Damga, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Miskinler Tekkesi, Kan Davası

Hikâye: Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leylâ ile Mecnun, Olağan İşler

Tiyatro: Hülleci, Balıkesir Muhasebecisi, Tanrıdağı Ziyafeti

Gezi Yazısı: Anadolu Notları

Sait Faik Abasıyanık (1906 – 1954)

- Durum (**Çehov tarzı**) hikâyesinin Türk edebiyatındaki kurucusudur.
- **Klasik hikâye** tarzını yıkıp yerine duruma dayalı hikâyeleri getirmiştir.
- Hikâye kahramanlarını usta ve şiirsel bir dille ele almış hem iyi hem de kötü yönlerini birlikte vermiştir.
- Hikâyelerinde toplumsal sorunlardan çok **bireyin sorunlarına** yönelmiştir.
- Hikâyelerinde ele aldığı kişiler genellikle alt tabakadaki insanlardır.

- Hikâye, şiir, röportaj ve roman türlerinde eser verdi.
- Hikâyelerinde mekân olarak genellikle İstanbul'u seçen yazar **Adalar'a**, özellikle de **Burgazada'ya** önem verdi.
- **Balıkçılar**, işsiz insanlar, kahvelerde pinekleyenler, garip insanlar ele aldığı karakterlerden bazılarıdır.
- Eserlerinde diyalog ve iç konuşma anlatım tekniklerinden yararlandı.

Hikâyeleri: Semaver, Sarnıç, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Son Kuşlar ve Alemdağ'da Var Bir Yılan

Romanları: Medarı Maişet Motoru, Kayıp Aranıyor

1940 - 1960 Yılları Cumhuriyet Dönemi'nde Hikâye

- Bu dönemde daha çok gözleme dayalı hikâyeler yazılmıştır.
- Milli Edebiyat ile başlayan Anadolu'ya yönelme bu dönemde en üst noktaya çıkmıştır.
- Hikâyelerde halkın yaşamına değinirken farklı eğilimler de ortaya çıkmıştır.
- Bu dönem hikâyelerinde **Birinci Dünya Savaşı** sonrası Anadolu ve bu dönemdeki toplumsal sorunlar ele alınan konulardır.

1940 – 1960 yılları arasındaki hikâyelerde üç farklı eğilim görülür:

1. Milli – dini duyarlılık:

- Millî Mücadele, Doğu–Batı çatışması, ahlaki bozukluklar ele alınan konulardan bazılarıdır.
- Dini, ahlaki ve milli değerlere önem verilmiştir.
- Realist bir anlayışla hikâyelerde olaylar ele alınmıştır.

Temsilcileri: Aka Gündüz, Bahaeddin Özkişi

2. Toplumcu – gerçekçi anlayış:

- Kenar mahallelerde yaşayan insanların sorunlarını ele aldılar.
- İşçi, köylü, memur, kasabalı ve şehirli insanların çektikleri sıkıntıları, zorlukları ve yaşam mücadelelerini eserlerinde işlediler.
- Ağa-köylü, zengin-fakir, patron-işçi gibi çatışmalar üzerine olayları kurguladılar.

Temsilcileri: Sadri Ertem, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt, Samim Kocagöz, Talip Apaydın

3. Bireyin iç dünyasını esas alan anlayış:

- İnsan gerçekliğini psikolojik yönüyle ele aldılar.
- İnsanın yaşam mücadelesi, kadının ve çocuğun toplumdaki yeri gibi konular işlenmiştir.
- Bireyin iç çatışması ve psikolojik durumu ruhsal betimlemelerle verilmiştir.
- Bilinç akışı, iç konuşma gibi teknikler kullanılmıştır.

Temsilcileri: Peyami Safa, Memduh Şevket Esenal, Tarık Buğra, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Sabahattin Kudret Aksal

Hikâyede Anlatım Teknikleri

1. İç Konuşma:

- a) Anlatıcı devreden çıkar.
- b) Hikâye kahramanı kendi kendine içinden konuşur.
- c) Okurla kahraman baş başa bırakılır.
- d) Duygu ve düşünceler doğrudan okura aktarılır ve konuşma cümlelerine sıklıkla yer verilir.
- e) Okuyucu kahramanın iç dünyasına girerek kahramanın düşünceleri ve hayal dünyası hakkında bilgi alır.

2. İç Çözümleme:

- a) Anlatıcı kahramanın aklından geçenleri sanki onun karşısında oturup da okuyormuş gibi anlatmasıdır.
- b) Yazar, hikâye kahramanının duygu ve düşüncelerini direk kendisi aktarır.
- c) Burada anlatıcı devreden çıkmaz.
- d) Anlatıcı her zaman hikâyenin içinde yer alır.

3. Bilinç Akışı:

- a) Bu anlatım tekniğinde kahramanın başından geçenler aracısız bir şekilde bağımsız cümlelerle doğal akışı içinde sunulur.
- b) Anlatıcının devreye girmediği bir anlatım türüdür.
- c) Olay kahramanlarının iç dünyaları aracısız olarak okura aktarılır.
- d) Düşüncelerde mantıksal bir bağ yoktur.
- e) Anlatım çağrışımlara ve imgelere dayalıdır.

Çatışma:

- Zıtlıklara dayalı sorunlardan oluşan, karşıt unsurların veya karakterlerin bir arada verilmesiyle gerilimi sağlayan ve olay çevresinde gelişen metinlerde görülen bir yapı unsurudur.
- Çatışma, roman, hikâye, tiyatro gibi türlerin merkezinde yer alır.
- Olaylar bu zıtlıklar üzerine kurgulanır ve merak unsuru da bu temel çatışmalara dayanır.

Aka Gündüz (1886 – 1958)

1. Milli Edebiyat ile başlayan yazarlık hayatı Cumhuriyet Dönemi ile devam etmiştir.
2. Eserlerinde Milli Mücadele'yi, Atatürk'ü ele almıştır.
3. Gözleme dayalı realist bir anlayışla eserlerini oluşturmuştur.
4. Eserlerinde günün şartlarına uygun sade bir dil kullanmıştır.
5. Roman, hikâye, tiyatro gibi türlerde eserler kaleme almıştır.

Önemli Eserleri

Roman: Dikmen Yıldızı, Bir Şoförün Gizli Defteri, İki Süngü Arasında

Hikâye: Türk Kalbi, Kurbağacık, Hayattan Hikâyeler, Bu Toprağın Kızları

Açık ve Örtük İleti

Açık ileti:

- Okuyucuya aktarılan bilginin yoruma dayanmadan nesnel bir şekilde aktarılmasıdır.
- Açık ileti genellikle öğretici metinler olan makale, fıkra, röportaj, eleştiri, mülakat gibi türlerde kullanılır.
- Bundan dolayı öğretici metinlerdeki ileti (mesaj) açık olup tek bir anlam ifade eder.

Örtük (Kapalı) İleti:

- Verilmek istenen bilginin kesin bir yargıya dönüştürülmeden okuyucuya hissettirilerek aktarılmasıdır.
- Bu tarz iletiler yoruma açık olup öznel ifadeler barındırır.
- Bu nedenle edebi metinlerde verilmek istenen ilet (mesaj) örtük ileti olarak kabul edilir.

Geriyeye Dönüş Tekniđi:

- Hikâyelerdeki kişiler hakkında bilgi vermek, yaşanan olayların geçmişini aydınlatmak amacıyla kronolojik bir sıra halinde ilerlerken olay zamanının durdurularak geçmişteki zamana dönülmesine geriyeye dönüş denir.
- Yani olay örgüsü içinde geçmiş bir zamana dönülerek olayın aydınlatılması sağlanır.

Orhan Kemal (1914 – 1970)

1. Cumhuriyet Dönemi'nin önemli yazarlarından olan sanatçının asıl adı **Mehmet Rařit Öđütçü**'dür.
2. Toplumcu-gerçekçi eğilime bağlı sanatçılardan biridir.
3. Türk edebiyatına işçi sınıfını getiren yazarlar arasındadır.
4. Eserlerinde genellikle **Adana ve Çukurova** yöresindeki fabrika işçilerinin, ırgatların ve kenar mahallerdeki insanların dramatik yaşamlarını ele almıştır.
5. Eserlerini **zengin-fakir, ağa-köylü, patron-işçi, ezen-ezilen** gibi çatışmalar çerçevesinde şekillendirmiştir.
6. Yazarın ilk romanı "**Babaevi**"dir. Bu romanda çocukluk yıllarını anlatmıştır.
7. Diğer bir eseri de gençlik yıllarını anlattığı "**Avare Yıllar**" adlı eserdir.
8. **Hanımın Çiftliđi** adlı eserde günümüzde dizi olarak çekilmiştir.

Önemli Eserleri

Roman: Baba Evi, Avare Yıllar, Cemile, Murtaza, Bereketli Topraklar Üzerinde, Hanımın Çiftliđi

Hikâye: Ekmek Kavgası, Sarhořlar, 72. Koğuş, Önce Ekmek, Mahalle Kavgası

Halikarnas Balıkçısı (1890 - 1973)

- Asıl adı **Cevat şakir Kabağaçlı**'dır.
- Cumhuriyet Dönemi yazarlarından olan sanatçı edebiyatımızda **deniz öyküleriyle** tanınır.
- Sürgün olarak gittiği Bodrum'da affedildikten sonra da ayrılmamış orada yaşamıştır.
- Denizi, balıkçıları, dalgıçları, geçimini denizcilikle sağlayan insanları mitolojiden yararlanarak anlatmıştır.
- Konularını Ege ve Akdeniz'in kıyı ve açıklarında yaşayan insanların yaşamından almıştır.
- **Denizi, denizciliği, deniz insanlarını** roman ve hikâyeye taşıyan yazardır.

Önemli Eserleri

Roman: Aganta Burina Burinata, Ötelerin Çocuđu, Uluç Reis, Turgut Reis, Deniz Gurbetçileri

Hikâye: Ege Kıyılarından, Merhaba Akdeniz, Ege'nin Dibi, Yaşasın Deniz, Gülen Ada

Anı: Mavi Sürgün

Tüm ders notları için QR kodu okutunuz.

www.edebiyatokulu.com

Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

